

THE 'SICK' FAMILY IN THE NOVEL 'BEZNA' BY IOANA POSTELNICU

Iulia Maria GIUREA

ASIST. UNIV.DR., UNIVERSITATEA „CONSTANTIN BRÂNCUȘI” DIN TÂRGU
JIU

ABSTRACT: IN THIS NOVEL, WRITTEN BETWEEN 1940 AND 1942, IOANA POSTELNICU NO LONGER SUBMITS TO THE ANALYSIS A SINGLE CASE OF FEMALE CONSCIOUSNESS, BUT CREATES A GALLERY OF EXTRAVAGANT CHARACTERS ENGAGED IN CONTEXTS HARD TO OVERLOOK. A CLOSE LOOK AT THESE BEINGS THAT POPULATE THE FICTIONAL UNIVERSE REVEALS THE AUTHOR'S ATTRACTION TO PATHOLOGICAL CASES. IN THIS NOVEL, BEYOND THE DYSFUNCTIONALITY OF AN ARTIFICIALLY INCREASED FAMILY, ONE OBSERVES THE GRADUAL DISAGGREGATION OF THE PERSONALITY OF ITS MEMBERS.

KEYWORD: FEMININE WRITING, FAMILY THEME, PSYCHOLOGICAL NOVEL

În viziunea Biancăi Burța-Cernat, „în *Bezna*, scriitoarea evoluează spre o proză mai vertebrată epic și mai complexă tematic, exersând cu relativ succes distanțarea de sine, de obsesiile propriei biografii”¹. Spre deosebire de romanul începuturilor, materialul epic din care este alcătuit romanul *Bezna* capătă consistență. Autoarea nu mai supune analizei un caz unic de conștiință feminină, ci creează o suită de figuri extravagante, de tipuri inedite pe care le angrenează în contexte greu de trecut cu vederea. Situațiile în care se găsesc personajele sunt construite astfel încât să lumineze, fiecare, o latură a profilului lor psihologic. O privire atentă asupra ființelor care populează universul ficțional relevă atracția autoarei către cazurile patologice. Dacă în *Bogdana* Ioana Postelnicu doar sugera, fără a numi direct, prin reacțiile și atitudinile personajelor sale existența unor tulburări de natură psihică, în *Bezna* abordarea scriitoarei cunoaște o schimbare, aceasta manifestându-și vădit interesul pentru „tema corporalității bolnave și a dereglării psihice”².

De altfel, discutând trăsăturile scrierilor semnate de autoarele literaturii române, Pompiliu Constantinescu alcătuia un soi de inventar, se poate spune, al temelor în jurul cărora gravitează universul epic al prozatoarelor vremii. Acesta vorbea despre „o sinceritate nudă, deseori brutală, o preocupare obsedantă a cazurilor patologice, o ciudată atracție pentru maladiile fizice, care descompun pe om, și, firește, o acută analiză a fericirii și nefericirilor erotice”³. Toate aceste teme, fără excepție, pot fi identificate și în romanul Ioanei Postelnicu, *Bezna*, scris între anii 1940 și 1942 și publicat în 1943, un roman care, în viziunea lui

¹ Bianca Burța-Cernat, *Fotografii de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Editura Cartea Românească, București, 2011, p.298.

² *Ibidem*.

³ Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, vol. IV, Editura Minerva, București, 1970, p.81.

Constantin Crișan - semnatarul prefetei ediției din 1970 - descrie „«mal-dinamica» generală pe parcurs de câteva decenii, a unei familii (era să zic: încrengături) burgheze și mic-burgheze cu toate angoasele, satisfacțiile și tragediile ei parcă...predestinate”¹. În *Bezna*, dincolo de disfuncționalitatea unei familii sporite artificial, se observă, mai degrabă, dezagregarea treptată a personalității membrilor săi. Încrengătură, deși termen evitat în primă instanță de criticul Constantin Crișan, este cuvântul care descrie cel mai bine legăturile care se stabilesc între personajele care se vor apropia de familia lui Ștef Comănescu, căci impunătoarea vilă din Aleea Izvoranu devine scena în care aproape fiecare personaj al romanului își va consuma existența. Tot în acest loc va începe și disoluția familiei lui Alexandru Străjeru și, urmând parcă un tipar care își găsește ecouri peste ani, întorcându-se în aceeași locuință ce pare a fi blestemată, tânăra familie compusă din Cosma Străjeru și proaspăta sa soție, Marta, trecându-i pragul, pășește pe drumul înstrăinării. Din această perspectivă, „familia - poate principalul obiect de interes în acest roman - e văzută, ea însăși, ca un organism iremediabil bolnav”².

În fapt, *Bezna* conține poveștile unor familii a căror dezintegrare ajunge să se producă pe aceeași scenă, vila somptuoasă din Aleea Izvoranu, pereții acesteia devenind martori tăcuți ai năruirii unor visuri. Casa ajunge să adăpostească membrii a patru familii și, cu toate acestea, numărul personajelor este unul relativ redus. Surprinde aici modul în care hazardul determină alcătuirea acestor nuclee familiale precum și schimbul de roluri ale membrilor familiilor în cauză. Senzația este aceea de cerc închis, de roată care își calcă toate spițele în sensul că fiecare personaj va juca, pe rând, câte un rol diferit devenind *altcineva* în cadrul unei alte familii alcătuite însă din aceleași entități.

Deși temă centrală a romanului, ceea ce ar trebui să fie familia, în lumea creată de Ioana Postelnicu, își pierde treptat sensul propriu. Legături obscure, drame ascunse, elemente ce țin de patologie, toate acestea erodează semnificația cuvântului familie. Evident, nu se poate contesta existența în roman a unor familii, în accepția convențională a termenului, însă acestea fie apar în plan secundar, fie sunt surprinse doar într-un proces de irevocabilă descompunere căci toate se sting între zidurile groase ale casei cu miros de mucegai.

În *Bezna* Ioana Postelnicu nu scapă de sub stigmatul anormalității niciunul dintre grupurile de oameni care ajung să se numească familie. Împreunări nepotrivite, eredități viciate, instincte necotrolate, conștiințe zdruncinate, toate acestea reprezintă punctele cardinale ale familiilor din roman. Într-un astfel de peisaj, normalitatea nu are nicio șansă, transformându-se, de fapt, într-o excepție. *Bezna* devine astfel un roman al influențelor negative, al personajelor care se contaminatează, îmbolnăvindându-se reciproc; un roman în care familia nu mai reprezintă un univers intim cald și protector, ci mai degrabă un infern din care membrii acesteia încearcă, inutil - și uneori tragic - să scape.

Proprietarul casei, Ștef Comănescu își pierde soția, pe Lilly Comănescu, într-un mod cum nu se poate mai stupid: în urma unui atac de nervi iscat de faptul că soțul său îi interzice să călătorească, Lilly Comănescu, fără o intenție reală de a-și lua zilele, hotărăște să-și însceneze sinuciderea sperând că va străni un val de remușcări din partea acestuia. Însă ceea ce trebuia să fie doar un act teatral se sfârșește printr-o tragedie: Lilly moare spânzurată în camera fetiței sale de numai câteva luni, Clody. Întregul eșafodaj familial - și așa destul de șubred - alcătuit dintr-o tânără dezzechilibrată și un bărbat mult mai în vârstă decât ea se prăbușește. Între zidurile casei, prima familie se destramă: Clody va crește fără mamă, copleșită de atenția unui tată

¹ Constantin Crișan *apud* Ioana Postelnicu, *Bezna*, Editura Eminescu, București, 1970, p.7.

² Bianca Burța-Cernat, *op.cit.*, p.299.

bătrân și măcinat de remușcări. Dispariția doamnei Comănescu marchează, pe lângă știrbirea unei familii în aparență normale, mutarea obiectivului pe Ema Schmidt, guvernanta Clodyei, pe care Ștef Comănescu o adusese de la Dresda cu numai câteva săptămâni înainte ca fiica sa să vadă lumina zilei. Ema, renunță la visul său de a deveni pianistă și fiind convinsă de Ștef să rămână în continuare în sânul familiei prin acordarea unei neobișnuite libertăți în gospodărie, uzurpează locul doamnei Comănescu.

În mijlocul acestui grup eterogen care locuiește în vila din Alea Izvoranu pătrunde, la mai bine de un deceniu de la tragedia care marchează familia moșierului Ștef Comănescu, Alexandru Străjeru, nepotul acestuia, împreună cu soția sa, Elena și fiul lor, Cosma. Soarta le oferea șansa de a scăpa de sărăcie, dar singurul care părea să înțeleagă că familia apuca un drum străin era micul Cosma, nedumerit de bucuria cu care părinții săi se lepădau de viața care până atunci i se păruse atât de frumoasă. Presimțirea copilului, în timp, se adevărește, iar familia Străjeru nu poate găsi fericirea în casa cenușie. De altfel, el pare a fi singurul dotat cu antene capabile să recepteze energiile negative ale locului care urma să le devină casă și ale oamenilor cu care aveau să își împartă existența. Prin suta sensibilității micului Cosma, prozatoarea filtrează realitatea și înregistrează toate schimbările care se produc în sânul tinerei familii:

„I se părea că fusese obligat să pășească pe o potecă îngustă cât un lat de palmă, în vreme ce cineva din spate amenința mereu cu un bici să nu calce niciun fir de iarbă de pe marginea ei. În aceeași teroare simțea că trăiește și maică-sa, și văzând că era obligat să se despartă de dânsa pentru a dormi într-o odaie singur, plânse disperat”.

În mijlocul atâtor drame interioare, atâtor frustrări provocate de dorințe refulate lumina celor trei se stinge treptat. Familia le este contaminată, legăturile dintre membri se slăbesc și cu toții pășesc în bezna din somptuoasa vilă. Ca un malaxor disfuncțional, casa cenușie din Alea Izvoranu îi înghite și pe ei doar pentru a-i aliena, pentru a-i diseca și, în final, pentru a-i transforma într-unii de-ai ei: figuri opace, amorfe, maladive. Cei trei scapă de grijile materiale, însă plătesc un preț mult prea mare: propria familie. Alexandru se va angaja într-o relație extraconjugală cu Ema, iar Elena Străjeru, firavă și neputincioasă, devine victima violenței conjugale și are parte de o moarte timpurie provocată de tuberculoză. Toate au loc sub privirile atente ale copilului pe care aceste întâmplări îl schilodesc sufletește producându-i traume care îl vor urmări întreaga viață.

Nici familia pe care Cosma va încerca să o formeze, peste ani, alături de Marta, tânara care îi devine soție, nu va cunoaște un deznodământ fericit. Clădită, în aparență, pe o fundație sănătoasă, relația celor doi nu va trece testul întinericului. În momentul în care aceștia se vor muta alături de Ema, Clody și Bunica, în aceeași casă care fusese martora atâtor dizolvări familiale, cuplul va intra în declin. Cosma va fi atras din nou în mlaștina raporturilor incestuoase alături de Clody, acum o femeie nespuse de frumoasă, însă cu mințile pierdute.

Schimbarea de ritm narativ pe care o presupune construcția unei alte lumi, cea a Martei, soția lui Cosma, promite un univers ficțional ceva mai luminos. Așteptările cititorului sunt însă înșelate atunci când prozatoarea aruncă și acest personaj în vârtoarea unor relații de familie cel puțin incerte.

După moartea mamei, Marta ajunge în grija mătușii sale, Alice, sora mamei sale, de care o leagă amintiri tulburi din copilărie. Se pare că modul în care este construită relația dintre cele două femei, Marta și Alice, evidențiază (și confirmă) apetența scriitoarei pentru

comportamentele deviante. Astfel, ororilor incestuoase din casa Comănescu la care se dedau Cosma și Clody li se adaugă și pornirile homosexuale ale matusii Martei:

„În acea vreme Marta se trezise într-una din nopți simțindu-și mâna odihnindu-se pe pieptul mare al Alicei. De spaimă nu se mișcase, neștiind cum își așezase mâna pe fata pe care n-o iubea de loc. Și-o retrase încet, ca un mers de șarpe pentru a nu o trezi. Alice, pândind în întuneric, o luă și o așeză din nou între sânii ei. [...] De atunci Alice, crezând că Marta are somnul greu, deveni și mai îndrăzneată. Aștepta ca fetița să adoarmă, și-i cuprindea capul și-l lipsea de pieptul ei mare și pufos, strângând-o aproape. Marta nu dormea sau se afla într-o stare de somnolență în care voința îi era paralizată. Îi era silă de perna caldă a sânilor care zvâcneau, îi era frică de Alice, îi era teamă să arate prin vreo opunere că nu dormea, că dorea s-o alunge de lângă ea, pentru ca Alice să n-o urască. De altfel mintea și-o simțea atât de învăltoată, încât adeseori nu reușea să știe bine dacă ceea ce se întâmpla cu ea se petrecea în vis sau aievea. Noaptea o ura mai puțin decât o ura ziua. O curiozitate, un freamăt de a vedea ce vrea Alice de la ea îi provocau pe lângă silă, totodată o amețală, care-i plăcea. Se statornicise între ele un fel de înțelegere tainică. Peste zi se prefăceau amândouă că nu știu nimic, ca tot ceea ce se petrecea noaptea între ele era un fapt întâmplător, oi poate un vis de-al lor. Ziua se detestau ocolindu-se. Vocea Alicei o irita, bomboanele pe care i le aducea din oraș le arunca, iar când o vedea lângă Andrei, ciuda o cuprindea fără să știe din ce pricină și fără a ști precis dacă o urăște pe ea ori și pe Andrei”.¹

Inserarea unor astfel de scene într-un material epic ce ilustrează o realitate maladivă par a îndreptăți raționamentul Biancăi Burța-Cernat care consideră narațiunea din *Bezna* „puțin senzaționalistă”.² Nu doar că Ioana Postelnicu construiește un personaj feminin care prezintă o atare devianță comportamentală și așa greu de tolerat în epocă, ci o transformă pe Marta, pe atunci doar o copilă, într-o victimă a comportamentului mătușii sale. În urma nopților pe care Alice le petrece în dormitorul Martei, relația dintre cele două suferă daune ireparabile, iar prozatoarea simte nevoia să revină asupra acestei orori, sondând cu acuitate conștiința Alicei:

„La rândul ei, Alice n-o iubea pe Marta. Nu-și da seama ce anume păstrase memoria fetei din acele nopți ale copilăriei când își potolea jarul din trup mângâind-o. Marta era un martor a acelor nopți excitate, și tăcerea pe care o păstrase, arăta de fapt că știa tot ceea ce făcuse. Lucrul acesta o rușina. I se părea că surprinde în privirile ei o licărire care nu-i plăcea, un fel de asprime neîndurătoare. Marta n-o mai tulbura acum. Căsătoria cu Andrei schimbase drumul pornirilor ei echivoce. Poate tocmai din această pricină fata nu-i mai plăcea, ea rămânând oglindirea neplăcută a unui timp confuz, de care-i era totuși rușine și în care ar fi dorit să nu se afle martori”.

Prin urmare, deși tema centrală a romanului *Bezna* rămâne, până la urmă cea a familiei, familiile construite aici de Ioana Postelnicu sunt complet atipice. Uniți doar de boli, de secrete greu de purtat, de impulsuri necontrolate și de așteptări înșelate, personajele se învârt mecanic într-un univers domestic infernal, prinse în chingile unor relații familiale degradate.

¹ Ioana Postelnicu, *Bezna*, Editura Eminescu, București, 1943 (toate citatele din roman sunt reproduse după această ediție)

² Bianca Burța-Cernat, *op.cit.*, p. 300.

1/2023

ALS OF THE “CONSTANTIN BRÂNCUȘI” UNIVERSITY OF TÂRGU JIU
LETTERS AND SOCIAL SCIENCE SERIES - SUPPLEMENT

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775

<https://alss.utgjiu.ro>

BIBLIOGRAFIE

1. BURȚA-CERNAT, Bianca, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Ed. Cartea Românească, București, 2011.
2. CONSTANTINESCU, Pompiliu, *Scrieri*, vol. IV, Ed. Minerva, București, 1970.
3. POSTELNICU, Ioana, *Benza*, Editura Eminescu, București, 1943.